

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЕРТИКАЛЬНО ІНТЕГРОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА КООПЕРАТИВНИХ ЗАСАДАХ

Г. В. Фінашина, к. е. н.
ХНАУ ім. В. В. Докучаєва

Визначено один із напрямів розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації як форми вертикальної інтеграції в агробізнесі. Запропоновано створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з надання науково-консультаційних послуг. Проведено розрахунки щодо розміру економічного ефекту, що зможе отримати одне сільськогосподарське підприємство від користування послугами такого кооперативу.

Постановка проблеми. Вертикальна інтеграція, на думку багатьох науковців, є шляхом до успіху у підвищенні конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, адже сприяє зростанню ефективності виробництва за рахунок зниження транзакційних витрат, зменшення непрямого оподаткування проміжних продуктів виробництва, співпраці з іноземними інвесторами, зокрема, вертикальна інтеграція розглядається вченими як об'єднання підприємств, контроль над стадіями виробничо-збутового процесу, посилення зв'язків, поєднання процесів, розширення діяльності тощо [1].

Специфічні риси кооперації (некомерційний характер діяльності обслуговуючих кооперативів, обов'язкова трудова участь членів виробничого кооперативу в його діяльності тощо) не є характерними для типових вертикально інтегрованих структур. Саме тому вважаємо перспективним створення вертикально інтегрованих підприємств на кооперативних засадах, що базуються на принципах співпраці та взаємодопомоги.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні й практичні аспекти розвитку сільськогосподарської кооперації

досліджують такі науковці, як В. Гончаренко, Ф. Горбонос, В. Зіновчук, М. Малік, В. Месель-Веселяк, Л. Молдаван, О. Нечипоренко, А. Пантелеймоненко, Ю. Ушкаренко та ін. Методологічним обґрунтуванням сутності та особливостей інформаційно-консультаційної діяльності в аграрній сфері займаються: П. Т. Саблук, М. Ф. Кропивко, Б. К. Скірта, Н. Ю. Брюховецька, С. О. Тивончук, Ю. С. Коваленко та ін.

Проте питання організації вертикально інтегрованих підприємств на кооперативних засадах розглянуто недостатньо повно, що зумовлює актуальність подальших досліджень з цього питання.

Мета і методика досліджень. Метою статті є визначення напрямів розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації як форми вертикальної інтеграції в агробізнесі, обґрунтування доцільності створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з надання науково-консультаційних послуг.

Під час проведення досліджень використано наступні методи: системного аналізу, монографічний, методи пізнання і порівняння, методи індукції і дедукції, узагальнення. За допомогою абстрактно-логічного методу було теоретично узагальнено сутність основних понять, сформовано висновки.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринкової економіки володіти об'єктивною інформацією та вміти ефективно її використовувати – це важливий чинник успішної діяльності і в аграрному секторі, і взагалі в у будь-якій іншій галузі економіки країни.

Значна роль інформації в економічних і суспільних процесах, бурхливий розвиток нових вискоелективних інформаційних технологій та їх значний вплив на організацію виробничих процесів стимулювало появу та розвиток нового напрямку діяльності – інформаційно-консультаційної [2].

Відомо, що в країнах світу функціонує система консультативних та навчально-інноваційних центрів, що методами надання інформації, тренінгів та консультацій утворює безпосередній контакт споживачів і розробників нових технологій виробництва, управління, підвищення якості і компетентності персоналу [3].

Інформаційно-консультаційне обслуговування в аграрному секторі України покладено на дорадчу службу: 17.06.2004 року Верховною Радою України було прийнято ЗУ «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність», що визначає правові засади здійснення сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні, регулює відносини в цій сфері та спрямований на поліпшення добробуту сільського населення та розвиток сільської місцевості [4].

Але існує ряд чинників, що гальмують розвиток сільськогосподарських дорадчих служб: складний механізм отримання бюджетних коштів на здійснення сільськогосподарської дорадчої діяльності; нестабільне бюджетне фінансування: у 2007 р. державна підтримка сільськогосподарської дорадчої служби складала 10 млн грн, у 2009 р. цей показник дорівнював 1050 тис. грн. У 2012 р., наприклад, на підтримку дорадчої служби у Харківській області виділено 77 тис. грн, ці показники в 5 разів менше, ніж у 2007 р. Також слабо розвинута інфраструктура інформаційно-консультаційних служб на районному та селищному рівнях; недостатня інформованість сільськогосподарських товаровиробників щодо існування дорадчих служб; невідпрацьований механізм співробітництва закладів освіти, науки та дорадництва. Наприклад, Харківська область налічує три ВНЗ аграрного напрямку, ряд наукових інститутів (ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії ім. О. Н. Соколовського», Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва, Відділ птахівництва Інституту тваринництва НААН, Інститут тваринництва НААН, Інститут овочівництва і баштанництва НААН) та 4 дорадчі служби, що функціонують окремо один від одного і не ставлять за мету укладання договорів щодо співробітництва.

Через незадовільний стан розвитку сільськогосподарської дорадчої діяльності керівники сільськогосподарських підприємств, в більшості випадків, змушені самостійно займатися пошуком необхідної їм інформації, а це зумовлює додаткові затрати часу, трудових ресурсів та коштів.

Тому вважаємо за доцільне запропонувати створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з надання науково-консультаційних послуг в районі (рис. 1), що дозволить вирішити основні проблеми сільськогосподарських товаровиробників, досягти довготермінових цілей та одержати короткотермінові результати.

В Україні така організаційно-правова форма дорадчих служб поки що не отримала широкого розповсюдження. Загальний результат існування сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з надання науково-консультаційних послуг – допомога сільськогосподарським підприємствам місцевого рівня, а саме: визначити спільні проблеми й інтереси щодо подальшого розвитку та вдосконалення ведення сільськогосподарського виробництва; з'ясувати можливі шляхи розширення своєї діяльності через впровадження повного або часткового зберігання, переробки та реалізації продукції; формувати більші за обсягами партії продукції та знайти нові канали

реалізації результатів сільськогосподарського виробництва за більш вигідними цінами; впроваджувати у сільськогосподарську діяльність нові сучасні ефективні технології ведення сільського господарства; застосовувати у виробництві та переробці нову сільськогосподарську техніку, обладнання та устаткування вітчизняного товаровиробника через Програму підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; отримувати необхідну інформацію швидше, ніж за допомоги сільськогосподарських дорадчих служб, тощо.

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив з надання науково-консультаційних послуг сприятиме	
вирішенню проблем:	Нестача професійних знань та навичок ведення ефективного сільгосподарського виробництва; Низька зайнятість сільського населення; Недостатнє впровадження у виробництво сучасних технологій, досягнень науки та техніки; Недостатній розвиток інфраструктури аграрного ринку та ін.
одержанню короткотермінових результатів:	Зміна ставлення сільськогосподарських виробників до своїх можливостей, підвищення у них прагнення та мотивації до змін; Одержання сільськогосподарськими виробниками новітніх знань щодо останніх досягнень науки та техніки, отримання навичок щодо їх практичного застосування; Формування у сільськогосподарських виробників навичок щодо аналізу наявної інформації, вміння вибору та прийняття раціональних рішень.
досягненню довготермінових цілей:	Створення умов для ведення ефективного сільгосп. виробництва; Сприяння розвитку сільської місцевості та вирішенню соціальних проблем сільського населення; Підтримка інноваційного розвитку сільського господарства; Розвиток сучасної інфраструктури стабільного аграрного ринку.

Рис. 1. Переваги від створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з надання науково-консультаційних послуг
Джерело: розробка автора.

Досягнення економічного ефекту від створення районного сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з надання

науково-консультаційних послуг можливе за рахунок різниці у вартості консультацій та інших послуг, які надають штатні співробітники кооперативу, що працюють визначену кількість годин на рік із чітко встановленою заробітною платою, і вартістю аналогічних консультаційних послуг, які надають фахівці комерційних консалтингових підприємств. Проведені розрахунки свідчать, що одне сільськогосподарське підприємство зможе мати економічний ефект від користування науково-консультаційними послугами обслуговуючого кооперативу у розмірі приблизно 5 тис. грн на рік (потенційними членами 28 сільськогосподарських підприємства досліджуваного району).

На прикладі заснування сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з надання науково-консультаційних послуг можливо створення вертикально інтегрованого підприємства будь-якого іншого напрямку діяльності, що використовує кооперативні засади, при цьому пропонуємо такі критерії для визначення його виду: спеціалізація району, можливості зберігання, переробки та доставки сільськогосподарської продукції на ринок, наявність інших каналів збуту й реалізації продукції сільського господарства; зацікавленість сільськогосподарських товаровиробників у використанні кооперативних форм господарювання для повного чи часткового задоволення власних виробничих та інших потреб; виявлення наявних гострих проблем керівників сільськогосподарських підприємств і визначення серед цього ряду тих, що можна вирішити найшвидше і найлегше; аналіз потреб споживачів району щодо продуктів харчування, продукції сільського господарства, пошук варіантів виходу на ринки інших районів (регіонів).

Висновки. Зростання ролі інформації в економічних і суспільних процесах, застосування нових вискоєфективних інформаційних технологій та їх значний вплив на організацію виробничих процесів веде до розвитку нового напрямку діяльності – інформаційно-консультаційної. Через незадовільний стан розвитку сільськогосподарської дорадчої діяльності вважаємо за доцільне запропонувати створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з надання науково-консультаційних послуг у районі, за умови його успішного функціонування можливо створення таких кооперативів на обласних (регіональних) та всеукраїнському рівнях.

Список використаних джерел

1. Куц Л. Л. До питання вертикальної інтеграції підприємств / Л. Л. Куц // Інноваційна економіка. – 2012. – № 4. – С. 265–269.

2. Бондаренко М. О. Інформаційно-консультаційне забезпечення аграрного виробництва та перспективи його розвитку в Україні [Електронний ресурс] / М. О. Бондаренко. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nppdaa/econ/2012_1/019.pdf.
3. Жаліло Б. А. Формування ринку інформаційно-консалтингових послуг в економіці України [Електронний ресурс] / Б.А. Жаліло. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VDU_ekon/2008_1/VDU1-2008/276.pdf.
4. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність : Закон України від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1807-15>.